

Tien leidende opiniemakers lichten 'de Stand van het Land' door. Wat zijn voor de nieuwe regering, ongeacht haar samenstelling, de echt grote uitdagingen? Vandaag Tom Lanoye, schrijver van onder andere het boek *Sprakeloos*.

DOOR YVES DESMET / FOTO'S TIM DIRVEN

DE CIJFERKLOK VAN BELGIË

TOTALE SCHULD

€333.436.019.487

TOM LANOYE

'België is geen land voor scherpshijpers en houwdegens'

'WE REGELEN DAT WEL'

'De mens is inconsequent, mezelf inbegrepen. Juist daarom vind ik België alles bij elkaar aantrekkelijk.'

"Wat is de stand van het land? Het staat er nog, op zich al verwonderlijk na drie jaar Letermé. De constructie die zo vaak bij het groot huisvuil is gezet, blijkt steviger dan gedacht. (lacht) Of iedereen blijft er onverschillig onder, dat kan ook."

"Het lijken verkiezingen van alles of niets, maar ik heb een gevoel van stilstand. We lijden weer aan de koorts van drie jaar geleden, terwijl er mondiaal zoveel veranderd is. Een van de kartelpartners die vorige keer wonnen, kraait opnieuw koning: LDW, Lijst De Wever, want van de N-VA kun je niet meer spreken. Met zijn brede rug schermt hij het Vlaams-Mexicaans leger af dat andermaal staat te schuimbekken van splitsingsdrift. Mensen die de staat willen opheffen, maar openlijk alleen het hervormen ervan bepleiten: die fundamentele leugen blijft ook nu overeind. Want ze weten dat ze bij hun eigen volk niet kunnen rekenen op een meerderheid. Daarom leggen ze in hun vitrine de term 'confederalisme'. Tegelijk zullen ze weer iedere kans te baat nemen om de boel te blokkeren. Het cynisme van de georganiseerde verrotting. Die tactiek lijkt opnieuw veel mensen aan te zuigen die alleen maar willen dat de boel beter wordt georganiseerd. Hoe meer stemmen voor splitsing tot elke prijs, hoe geblokkeerder de wil aan de overkant. In die Grieks-Romeinse houdgreep dreigt het electoraat opnieuw te belanden."

"Hoe komt dat? Omdat gezond verstand nooit gezond is. De mens is inconsequent, mezelf inbegrepen. Juist daarom vind ik België alles bij elkaar aantrekkelijk. Het is geen land voor scherpshijpers en houwdegens. De inconsequenties, die zelfs in de democratie zijn ingebakken, mogen hier aan bod komen. 'We regelen dat wel.' Zolang de wil bestaat om dat te doen, lukt dat. Maar zo'n opmerking is nu opeens 'cultuurrelativisme' van 'een gedemodeerde mei-'68'er", wat ik altijd een raar verwijf heb gevonden. Ik was toen tien jaar oud. Mijn generatie, van punker tot disconicht, hééft al afgerekend met de hippies. En de hippies zouden mijn manier van schrijven en werken hebben afgekeurd. Waar komt mei '68 dan vandaan? Het is vooreerst een *replay* van de *Kulturkampf* van Eric van Rompuy en de kruistocht van Alexandra Colen tegen 'de permissieve samenleving'. Conservatisme kun je dat dus niet noemen, het is recidivisme. Dat ook Siegfried Bracke nu met die geurvlag staat te vendelen, is ontluisterend en potsierlijk. Maar ruimer gesproken komt dit zoveelste ethisch reveil uiteraard weer aangewaaid vanuit de Verenigde Staten. Daar woeden al decennia 'The Culture Wars'."

"In de *New York Times* werd vorige week betoogd dat die culturele oorlog weer nieuw leven is ingeblazen door de Tea Party en Sarah Palin, van wie De Wever zich overigens een fan betuigde voor ze de verkiezingen verloor. Wat betekenen nu deze *Culture Wars*? Waarom voert rechts ze zo graag op? Met ethische en culturele hangijzers hoopt men burgers tegen hun sociaaleconomische belangen te doen stemmen. De herverkiezing van Bush kwam er mede omdat in een aantal *swing states* de verkiezing

TOM LANOYE

- Tom Lanoye (1958) is geboren in Sint-Niklaas en woont en werkt afwisselend in Antwerpen en Zuid-Afrika.
- Hij geldt als een van de meest gezaghebbende literatoren in ons taalgebied en is actief als romancier, dichter, toneelschrijver en vertaler. Zijn laatste roman *Sprakeloos* was genomineerd voor zowel De Gouden Uil als de Libris Literatuurprijs.
- Als polemist met scherpzinnige columns staat Lanoye al van in het begin van zijn carrière middenin het maatschappelijk debat.
- Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2000 was hij in Antwerpen eenmalig symbolisch kandidaat voor de groenen, die toen nog Agalev heetten en nu als Groen! door het leven gaan.

samenviel met een referendum tegen het homohuwelijk. Dat lokte in sommige staten een beslissend aantal conservatieve kiezers. Het voordeel, *en passant*, is dat je het als überpatriot en familieman niet over je eigen politieke falen moet hebben, of over de zwarte gaten in je programma."

"Het is op zich al bijzonder koddig dat een Vlaams nationalist zich afzet tegen mei '68. Moeten we 'Leuven Vlaams' terugschakelen, dan? Had Kardinaal Suenens gelijk? Zou Bart De Wever jaren in concubinaat kinderen hebben kunnen verwekken buiten het huwelijk, zonder mei '68? Als hij zo van leer trekt tegen de pornificatie van de samenleving, dan moet hij de feministen van mei '68 er eens op nalezen, die voorspelden hetzelfde. Die hippies in San Francisco

zeiden weer wat anders, Jean-Paul Sartre ook, etcetera. Mei '68 is een containerbegrip, het is alles en niets tegelijk. Wat heb je daar dus aan? Tenzij als schijnmanoeuvre! De crisis van vandaag komt van rechts, het is een economische crisis, en hij speelt zich af in 2010. Sinds de rock van Woodstock zijn er de wanklanken van Thatcher geweest, van Reagan, Bush en Blair. Het echte sleutelmoment, als het dan toch over *culture* moet gaan, is de sleutfilm *Wall Street* van het oude hippiekind Oliver Stone, een testament avant la lettre voor deze tijd. Gordon Gekko met zijn 'greed is good', dat is toch de drijvende kracht in de wereld die ook dit land onder druk zet? We zitten nu allemaal te peuteren in onze staatsheerlijke navel, en er zijn mensen die ervan overtuigd blijken te zijn, letterlijk, dat het antwoord tegen een mondiale crisis van een systeem het uitroepen van de republiek Vlaanderen is."

FERMETTE

'Ieder woord van kritiek maakt je meteen tot 'een slechte Vlaming', 'een Belgicist', 'een wereldvreemde', dus iemand die per definitie buiten de groep staat.'

"Het is een angstreflex, denk ik, verpakt als nostalgie naar een ideaal, landelijk Vlaanderen dat nooit bestaan heeft maar enkel nog gedroomd wordt. Gedragen door mensen die de stad ontvlucht zijn, die dromen van *den buiten* maar die absoluut niet meer als boeren willen leven. Het is de droom van Suburbia, gezellig onder ons, met de lusten van de stad, maar zonder de lasten ervan. 'Iedereen moet zijn verantwoordelijkheden nemen!' Maar de stad en haar financiën mogen blijbaar wél in de steek worden gelaten door de parvenuvluchtelingen! Boerennostalgie van mensen die de voorouderlijke boerderij afbreken en met de stenen hun eigen fermeite weer opbouwen. De dappersten bouwen een hacienda en voelen zich toch weer een rebelse Uilenspiegel."

"Dominique Moisi, een Frans-joodse filosoof, schreef het in *De geopolitiek van emoties*. De vorige eeuw was er nog een van ideologieën, deze is er steeds meer een van identiteiten. Terwijl iedere discussie over identiteit, het weze in Frankrijk of in Brasschaat, toch zou moeten beginnen met de vraag: 'wat bedoel je met dat woord?' Hier te lande is het een nieuw codewoord voor 'de volksaard'. Een semantische verschuiving, meer niet. Ideologie wordt ook steeds meer vervangen door 'normen en waarden', in een vastgeklonken pakket, waarbij het zoeken naar de identiteit niet meer individueel verloopt en wordt opgebouwd maar je opgedrongen door een groep die je in hun identiteit wil opsluiten, en vooral: die anderen ervan wil uitsluiten. Ieder woord van kritiek maakt je meteen tot 'een slechte Vlaming', 'een Belgicist', 'een wereldvreemde', dus iemand die per definitie buiten de groep staat. Dat is geen exclusief Vlaams model overigens, je ziet dat soort identiteitsdenken wereldwijd opgang maken. Er is mondiaal een groot gevoel van verlies: de wereld verandert bliksemsnel, we zijn overgeleverd aan beslissingen ver van ons waar we geen greep op hebben, en we weten niet wat er in de plaats komt van wat we verliezen. Dus klampen we ons vast aan een groepsidentiteit, in de valse hoop dat die ons zal beschermen. De capsu-

laire samenleving."

"Ik begrijp ten dele de Vlaamse neocons die betreuren wat we dreigen te verliezen. Want die oude, idyllische samenleving was weliswaar verstikkend - wat men nu graag vergeet - maar de zuilen leverden voor velen ook een nestwarmte en zekerheden op waarmee ze hun leven konden structureren. Terwijl dat als individu, zeker als zwak individu, in deze nieuwe wereld veel beangstigender kan zijn. Maar wat de culturele nostalgici niet willen toegeven, is dat daar ook altijd een economische component achter zit. Als de bussen onveilig zijn, is dat ook omdat de wattmans uit rendementsoverwegingen geschrapt zijn. Als Joe Van Holsbeek wordt neergestoken voor zijn mp3-speler, dan is dat ook omdat het politiekantoor in het grootste treinstation van het land al jaren dicht was, in ruil voor twee bewakingscamera's. Dat is voor mij de belangrijkste politieke boodschap uit dat verhaal. De gevolgen van het economische, die we niet meer zien in een samenleving zonder schijnbare ideologie. Die incidenten worden particulier en op zichzelf staand beschouwd en niet meer als de praktische vertaling van 'greed is good'. Alle beurzen die in elkaar donderen? Dat lijken geïsoleerde feiten, er wordt geen ideologie meer achter gezocht. Dat is de triomf van Gordon Gekko: aan zijn wilde kapitalisme lijkt geen ontkenning, omdat er gewoon geen andere werkelijkheid meer wordt erkend. Zoals Thatcher al zei: 'Er bestaan alleen winkeliers en mensen die daar komen kopen, en voor de rest een leger om onze belangen te beschermen.' En bij gebrek aan sociale netwerken en cohesie wordt dan het groepsgevoel, de identiteit, benadrukt. Niet langer de mens is maakbaar, de groepsidentiteit des te meer. Zij laat zich, zeg ik als theatermaker, ook makkelijk ensceneren, zelfs faken. George Bush kon als meervoudig miljonair uit een geslacht van oliebaronnen mensen doen geloven dat hij de identiteit deelde met zijn meest benadeelde kiezers uit de *working class*, omdat hij ook een Budweiser drinkt, net als zij, in een kroeg om de hoek. Dat is zo'n geruststellende drug! 'De wereld is veel te ingewikkeld, vertrouw mij om je te leiden, want ik ben net als jij!' Reagan zei: 'Het probleem van de politiek zijn de politici.' Zoals ik het zie, heb je juist meer politiek nodig. Tegenmachten op Europees en mondiaal niveau, die opereren op hetzelfde niveau als waar nu de beslissingen genomen worden. Die almacht van BP, die zo'n milieuramp veroorzaakt in de Golf van Mexico, een olie-Tjernoby! En net nu brengt Jean-Marie Dedecker zijn schotschrift uit tegen ecologische betutteling. Zijn grootste klacht? Hij kan zijn warmwaterkraantje niet laten lopen zonder dat iemand daarover zaagt! Die man moet niet in debatten, die moet in therapie."

"Het is net de leugen van meer ondernemersvrijheid *à tout prix* die ons in de problemen heeft gebracht. De metafysica van de onzichtbare hand van de markt, die vanzelf rijkdom voor iedereen zal brengen? Dat is ook maar een godsbesef, de totempaal van de neocon-liberaal. Wel, ik ben tegen elke theocratie, ook die van het geld. Ik was in de wieg gelegd om een kleine, donkerblauwe zelfstandige te worden, maar hoe meer ik zie van de wereld, hoe meer overtuigd sociaaldemocraat ik word. Ik geloof dat de markt onvermijdelijk is, ik heb Cuba en genoeg Oostbloklanden bezocht om te weten dat het alterna-